

Latvijas Republikas tiesībsargs

Baznīcas iela 25, Rīga, LV-1010, tālr.: 67686768, e-pasts: tiesibsargs@tiesibsargs.lv, www.tiesibsargs.lv

Rīgā

01.07.2021. Nr. 1-8/29
Uz 21.06.2021 1-9.3/717

Tieslietu ministrijai
pasts@tm.gov.lv

Par viedokli par likumprojektu
“Grozījumi Latvijas Sodu izpildes kodeksā”

Tiesībsargs ir saņēmis 2021.gada 21.jūnija Tieslietu ministrijas vēstuli Nr.1-9.3/717 ar lūgumu sniegt viedokli par likumprojektu “Grozījumi Latvijas Sodu izpildes kodeksā” (turpmāk – Likumprojekts) un tā sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojumu (anotāciju).

Izvērtējot Likumprojektā ietvertos priekšlikumus grozījumiem Latvijas Sodu izpildes kodeksā un anotācijā ietvertos Likumprojekta mērķus un būtību, atzīmēju turpmāko:

Likumprojekta 4.punkts cita starpā paredz noteikt kārtību, kādā notiesātajiem ir tiesības atvadīties no mirušā radnieka ārpus brīvības atņemšanas iestādes teritorijas, precīzi nosakot kritērijus, kuri vērtējami lemjot par šādas atļaujas došanu, kā arī kritērijus, kādos gadījumos šāda atļauja netiek dota. Vienlaikus tiek noteikts, ka, ja brīvības atņemšanas iestādes rīcībā ir informācija, ka notiesātais ir aizdomās turētais vai apsūdzētais citā kriminālprocesā, brīvības atņemšanas iestādes priekšnieks nekavējoties lūdz attiecīgā procesa virzītāja viedokli par brīvības atņemšanas iestādes teritorijas īslaicīgas atstāšanas atbilstību kriminālprocesa interesēm. Likumprojekts paredz, četrus apstākļus, kuriem pastāvēt brīvības atņemšanas iestādes priekšnieks nedod atļauju īslaicīgi atstāt brīvības atņemšanas iestādi, lai atvadītos no mirušā radnieka. Proti, 1) pastāv vismaz viens no šā kodeksa 49.² panta sestajā daļā minētajiem apstākļiem; 2) pastāv notiesātā bēgšanas risks vai cits būtisks sabiedrības drošības apdraudējums šādas prombūtnes laikā; 3) šā panta ceturtajā daļā minētais procesa virzītājs ir norādījis, ka notiesātā prombūtne var apdraudēt vai apdraud kriminālprocesa intereses; 4) noteiktajā termiņā nav saņemta procesa virzītāja atbilde. Secināms, ka atbilstoši 4.punktam, pie situācijas, kad procesa virzītājs noteiktajā laikā nav sniedzis atbildi, atļauja atvadīties no mirušā radnieka ārpus brīvības atņemšanas iestādes teritorijas netiek dota. Saprotais ir šī kritērija mērķis – kriminālprocesa interešu aizsardzība, tomēr tiesībsarga ieskatā, atbildes nesaņemšana, kam par pamatu ir procesa virzītāja rīcība, kavējoties ar tās

sniegšanu, nevar būt iemesls, lai automātiski pamatojoties uz šo apstākli, liegtu iespēju apmeklēt tuva radnieka bēres. Turklāt atbilstoši Likumprojektā ietvertajam, ja pastāv notiesātā bēgšanas risks vai cits būtisks drošības apdraudējums, notiesātajam šāda atļauja netiek dota.

Likumprojekts paredz būtiskus grozījumus attiecībā uz mūžu notiesāto soda izciešanas kārtību. Uz mūžu notiesātie, izņemot sievietes, soda izciešanu uzsāks slēgtā cietuma atsevišķajā nodaļā, kur sodu izcietīs divās soda izciešanas režīma pakāpēs – zemākajā un augstākajā. Nešaubīgi pozitīvi vērtējams, ka šai notiesāto kategorijai tiek dota iespēja soda progresīvās izpildes sistēmas ietvaros, sasniedzot noteiktu socializācijas līmeni, izciest sodu ne tikai slēgtajā cietumā kopā ar notiesātajiem, kuriem brīvības atņemšanas sods nav mūža ieslodzījums, bet arī daļēji slēgtajā cietumā.

Tomēr vēlos atzīmēt turpmāko: Likumprojekta 9.punkts paredz izteikt Latvijas Sodu izpildes kodeksa 50.⁸pantu jaunā redakcijā, kur cita starpā tiek noteiktas uz mūžu notiesāto tiesību apjoms atsevišķās nodaļas augstākajā un zemākajā pakāpē. Vienlaikus minētajā pantā ir ietverta atruna, ka šis regulējums nav attiecināms uz sievietēm, kuras ir notiesātas ar mūža ieslodzījumu.

Satversmes tiesa 2019.gada 7.novembra spriedumā lietā Nr.2018-25-01 “Par Latvijas Sodu izpildes kodeksa 50.⁴panta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 91.pantam” ir secinājusi, “ka tiesiskais regulējums, kas tikai pēc dzimuma kritērija, neņemot vērā katras notiesātās personas individuālās vajadzības un riskus, notiesātajiem vīriešiem paredz stingrāku soda izciešanas režīmu, kā arī no tā izrietošas atšķirīgas tiesības un ierobežojumus (īpaši tiesību uz privāto dzīvi ierobežojumus) salīdzinājumā ar notiesātajām sievietēm, nenodrošina notiesāto vīriešu tiesību ievērošanu. Tas arī notiesāto vīriešu ģimenēm nenodrošina tādu pašu aizsardzību kā notiesāto sieviešu ģimenēm un citstarp aizskar notiesāto vīriešu bērnu vislabākās intereses.”¹

Izvērtējot Likumprojektā paredzēto tiesību apjomu uz mūžu notiesātajiem ir secināms, ka Likumprojektā uz mūžu notiesātajiem paredzētais saskarsmes tiesību apjoms (zemākajā un augstākajā pakāpē) netiek palielināts un tiek noteikts atbilstoši Latvijas Sodu izpildes kodeksa 50.⁴panta redakcijai, kāda tas bija spēkā līdz 2021.gada 1.maijam. Proti, tiek paredzēts, ka uz mūžu notiesātajiem atsevišķās nodaļas soda izciešanas režīma augstākajā pakāpē ir tiesības izmantot gadā sešas ilgstošās satikšanās (no divpadsmit līdz divdesmit četrām stundām) un sešas īslaicīgās satikšanās (no vienas stundas līdz divām stundām), izmantot trīs telefonsarunas, tiesības trīs reizes mēnesī uz videosaziņu uz laiku līdz vienai stundai. Zemākajā pakāpē – tiesības izmantot gadā trīs ilgstošās satikšanās (no sešām līdz divpadsmit stundām) un četras īslaicīgās satikšanās (no vienas līdz divām stundām), izmantot vienu telefonsarunu mēnesī un vienu reizi mēnesī izmantot videosaziņas iespēju uz laiku līdz vienai stundai. Satversmes tiesas 2019.gada 7.novembra spriedums lietā Nr.2018-25-01 “Par Latvijas Sodu izpildes kodeksa 50.⁴panta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 91.pantam” skar visus slēgtajos cietumos esošos notiesātos, tostarp uz mūžu notiesātos. Tāpat saistībā ar minētā Satversmes tiesa sprieduma izpildi 2021.gada 29.jūnijā ir stājušies spēkā grozījumi Latvijas Sodu izpildes kodeksa Pārejas noteikumos, kas, cita starpā paredz, ka, lai nodrošinātu vienlīdzīgas iespējas visiem slēgtajā cietumā esošajiem notiesātajiem esošajā slēgto cietumu infrastruktūrā, līdz 2025.gada 1.jūlijam spriedumā minētā tiesību apjoma

¹ Satversmes tiesas 2019.gada 7.novembra spriedums lietā Nr.2018-25-01 “Par Latvijas Sodu izpildes kodeksa 50.4panta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 91.pantam”, p. 29.2

palielinājuma izpilde šiem notiesātajiem tiek nodrošināta rindas kārtībā. Tādējādi secināms, ka Satversmes tiesas spriedumā minēto tiesību apjoma palielinājums tiks nodrošināts arī uz mūžu notiesātajām personām. Lai arī Likumprojekta anotācijā ir ietverta norāde par minēto grozījumu mērķi, proti, “lai atvieglotu Kodeksā ietvertā regulējuma uztveramību un, ņemot vērā uz mūžu notiesāto atšķirīgo soda izciešanas kārtību, projekts paredz izslēgt no Latvijas Sodū izpildes kodeksa 50.⁴panta regulējumu, kas attiecas uz mūžu notiesātajiem un ietvert to 50.⁸pantā un izsakot to jaunā redakcijā (..)”, tomēr kritiski vērtējama iecere atkārtoti ietvert normatīvajā regulējumā tiesību apjomu, ko Satversmes tiesa ir atzinusi par neatbilstošu Satversmei. Turklāt notiesāto grupai, kuru šis regulējums skars, radīs priekšstatu par Satversmes tiesas sprieduma neizpildi.

Vienlaikus jāatzīmē, ka pozitīvi vērtējama iecere veikt grozījumus Latvijas Sodū izpildes kodeksa 50.pantā (Likumprojekta 5.punkts), nosakot, ka notiesāto sarakste ar citām valsts un pašvaldību institūcijām tiks segta no brīvības atņemšanas iestādes līdzekļiem, kā vienīgo kritēriju paredzot situāciju, kad notiesātajam naudas kartē nepietiek līdzekļu vēstules nosūtīšanai. Atbilstoši pašreiz spēkā esošajam normatīvajam regulējumam, tā kā sarakste ar valsts un pašvaldību institūcijām nav pakļauta pārbaudei, pārliecināties par tās saturu, lai konstatētu, ka ieslodzītais apstrīd administratīvo aktu vai faktisko rīcību, nav iespējams, neatverot vēstuli.

Citu iebildumu par Likumprojektu nav.

Ar cieņu
tiesībsarga pilnvarojumā
Pilsonisko un politisko tiesību nodaļas
vadītāja

Ineta Piļāne